

ПУБЛІЧНІ ДОХОДИ ВІД ПРИМУСОВО ВИЛУЧЕНИХ АКТИВІВ: КЛАСИФІКАЦІЯ, БЮДЖЕТНИЙ ОБЛІК І ЦІЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ

Захаров Станіслав Володимирович,

аспірант кафедри фінансового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті досліджено фінансово-правову природу публічних доходів, що виникають у результаті примусового вилучення активів держави-агресора, її резидентів та пов'язаних осіб. Зазначено, що такі доходи мають різне походження: від примусового відчуження майна на підставі спеціального санкційного законодавства до міжнародних компенсаційних механізмів (репарацій) та прибутків від управління замороженими активами (так званих *windfall profits*). У роботі обґрунтовується теза, що ці доходи не належать до класичних податкових або трансфертних надходжень, проте мають публічно-примусовий характер, а тому потребують виокремлення в бюджетній системі України як окремої підкатегорії в межах неподаткових надходжень. Аналізується чинна редакція Бюджетного кодексу України, практика діяльності Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, а також міжнародний досвід ЄС і країн Великої сімки. Досліджено проблеми відсутності єдиної законодавчої моделі врегулювання статусу вилучених активів, що зумовлює фрагментарність їх бюджетного обліку, а також ризики непрозорого використання. Обґрунтовано доцільність запровадження в структурі бюджетних доходів окремої підкатегорії «санкційно-компенсаційні доходи», яка б відображала специфіку цих надходжень та забезпечувала їх прозорий облік, цільове використання і контроль. Запропоновано концептуальну модель, що містить доходи від спеціальної конфіскації, примусового відчуження на підставі санкційних актів, міжнародних компенсацій і прибутків від управління замороженими активами. Висновується, що формалізація санкційно-компенсаційних доходів як окремої категорії відповідає міжнародним практикам, сприятиме підвищенню фінансового суверенітету України та зміцненню довіри міжнародних партнерів. Стаття має міждисциплінарний характер і поєднує елементи фінансового, міжнародного та конституційного права, що дає змогу комплексно оцінити правову природу й перспективи використання таких доходів.

Ключові слова: санкційно-компенсаційні доходи, публічні доходи, бюджетна класифікація, фінансове право, конфіскація, *windfall profits*, вилучення активів, санкції, міжнародне право, репарації, Фонд ліквідації наслідків агресії.

Zakharov Stanislav. Public revenues from forcibly seized assets: classification, budgetary accounting, and targeted allocation

The article examines the financial and legal nature of public revenues generated through the compulsory seizure of assets belonging to the aggressor state, its residents, and affiliated persons. These revenues originate from diverse sources, including the compulsory expropriation of property under special sanctions legislation, international compensation mechanisms (reparations), and profits derived from the management of frozen assets (so-called *windfall profits*). It is argued that such revenues do not fall within the traditional categories of tax or transfer income, but possess a public and compulsory nature, thus requiring their recognition as a separate subcategory within non-tax revenues of Ukraine's budget system. The article analyzes the provisions of the Budget Code of Ukraine, the practice of the Recovery Fund for the Elimination of the Consequences of Armed Aggression, and the international approaches of the EU and the G7. Particular attention is paid to the lack of a unified legislative model regulating the status of seized assets, which results in fragmented budgetary accounting and risks of non-

transparent use. The author substantiates the necessity of introducing a distinct budgetary subcategory of "sanction-compensatory revenues", which would reflect the specific nature of such funds, ensure transparent accounting, targeted allocation, and effective oversight. A conceptual model is proposed to cover revenues from special confiscation, compulsory expropriation under sanctions, international reparations, and profits from the investment of frozen assets. The study concludes that the formalization of sanction-compensatory revenues as a separate budgetary category is consistent with international practices, strengthens Ukraine's financial sovereignty, and enhances the trust of international partners. The article has an interdisciplinary character, combining elements of financial, international, and constitutional law, which provides a comprehensive perspective on the legal nature and future prospects of such revenues.

Key words: *sanction-compensatory revenues, public revenues, budget classification, financial law, confiscation, windfall profits, asset seizure, sanctions, international law, reparations, Recovery Fund.*

Мета статті – з'ясувати фінансово-правової природи публічних доходів, сформованих у результаті примусового вилучення активів, що належать державі-агресору, її резидентам або пов'язаним особам, а також визначення їх місця в системі публічних фінансів України. Особливу увагу приділено аналізу чинного нормативного регулювання, окресленню класифікаційної належності таких доходів у межах бюджетного законодавства, особливостям їх обліку та використання в умовах воєнного стану. На підставі вивчення національного законодавства, міжнародних практик і відповідних наукових підходів обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення нормативної бази з метою забезпечення прозорості, правової визначеності та ефективності використання цих доходів в інтересах держави та суспільства.

Постановка проблеми. Російська збройна агресія проти України актуалізувала потребу у формуванні нових джерел публічних доходів, здатних забезпечити фінансову стійкість держави в умовах війни. Одним із таких джерел стали активи, що примусово вилучаються в державі-агресора, її резидентів та пов'язаних з ними осіб. Однак на сьогодні залишається відкритим питання щодо правової природи таких надходжень, їх належності до системи публічних доходів та особливостей бюджетного обліку й використання. З одного боку, вилучення активів має характер санкційного впливу, спрямованого на забезпечення міжнародної безпеки та компенсацію завданих збитків. З іншого – після завершення процедур конфіскації чи націоналізації такі активи фактично пере-

ходять у власність держави, що дає підстави розглядати їх як різновид публічних доходів. З огляду на це, виникає низка проблем теоретичного та прикладного характеру: від визначення класифікаційної належності таких коштів у системі публічних фінансів до забезпечення їх прозорого обліку, розподілу й контролю за цільовим використанням.

Проблематика ускладнюється також відсутністю єдиної законодавчої моделі врегулювання статусу вилучених активів. Законодавство України наразі містить лише фрагментарні положення, що регулюють порядок примусового відчуження, передачу таких активів до управління чи продажу, але не визначає чітко їх бюджетно-правового статусу. Також відсутні уніфіковані підходи до відображення таких активів у бюджетній класифікації, що створює ризики для їх ефективного обліку та використання. Так, необхідність наукового аналізу правової природи доходів, отриманих у результаті примусового вилучення активів, зумовлена як стратегічними завданнями фінансового забезпечення держави в умовах війни, так і потребою в правовій визначеності та систематизації відповідних фінансово-правових механізмів.

Стан дослідження проблеми. У фокусі досліджень останніх років – правові, фінансові та процедурні аспекти вилучення російських активів і їх віднесення до публічних доходів.

Антон Мойсеєнко (ANU College of Law) у звіті *Frozen Russian Assets and the Reconstruction of Ukraine: Legal Options* (2022) аналізує в контексті міжнародно-правові опції вилучення та перетворення заморожених активів, можливі шляхи

управління замороженими активами РФ: продовження замороження, конфіскація, примусове використання для компенсації приватних вимог або попереднє вирішення через міжнародні рішення. Автор наголошує, що конфіскація потребує ухвалення спеціального законодавства в юрисдикціях з активами [1].

Додатково звіт Європарламенту *Legal options for confiscation of Russian state assets to support the reconstruction of Ukraine* (2024) визначає легальну базу для конфіскації активів РФ, переважно в межах концепції countermeasures, однак звертає увагу на труднощі застосування в межах міжнародного гуманітарного та інвестиційного права [2].

У низці публікацій, зокрема на сторінках **Verfassungsblog** (2025), підкреслюється, що близько 300 млрд дол. США заморожених активів Центрального банку Російської Федерації стали предметом гострих правових дискусій у контексті поваги до принципу суверенного імунітету та вимог міжнародного інвестиційного права. Водночас деякі дослідники вважають, що використання цих коштів на користь України може бути легітимним у межах концепції контрзаходів (countermeasures), які міжнародне право допускає як відповідь на грубі порушення норм jus cogens, зокрема акту збройної агресії [3].

Водночас критики концепції вказують на ризики постійної конфіскації активів: У журналі **Foreign Policy** в листопаді 2023 року опубліковано ґрунтовний аналітичний матеріал, присвячений юридичним та політичним ризикам конфіскації заморожених резервів Центрального банку Російської Федерації. Автори звертають увагу на потенційні наслідки порушення принципу суверенного імунітету держави, що може створити прецедент із довготривалим негативним впливом на міжнародну фінансову систему. Зазначається, що хоча окремі експерти вважають можливим застосування контрзаходів (countermeasures) для легітимізації такої конфіскації, критики наполягають на тому, що ці дії мають бути зворотними, пропорційними та тимчасовими, чого конфіскація державних активів не гарантує. У статті також порушено питання довіри

до західних фінансових інституцій та можливих репутаційних втрат для їхніх юрисдикцій у разі ухвалення політично мотивованих рішень щодо активів іноземної держави [4].

Reuters у публікаціях за березень 2025 року повідомляє, що доходи від інвестування заморожених активів Російської Федерації (орієнтовно 3 млрд євро на рік) наразі спрямовуються до спеціального фонду допомоги Україні, створеного в межах Європейського Союзу. Водночас питання повної конфіскації основної суми активів залишається предметом політико-правових дебатів [5].

Також оцінювальних інструментів забезпечення прозорості та контролю над активами визнані необхідними в аналітиці Transparency International та Europarl [6].

Попри активне обговорення й визнання стратегічної значущості вилучених активів, наукова спільнота та практики поки що не досягли єдиного бачення щодо їх цільового призначення, законодавчої класифікації та бюджетної облікової системи. Прогалини залишаються у визначенні моделей конфіскації, зокрема в контексті відповідності міжнародному праву, забезпеченні прозорості та контролю.

1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИМУСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ АКТИВІВ

Публічні доходи є однією з ключових категорій фінансового права, яка відображає економічні ресурси, що надходять до публічних фондів (державного та місцевих бюджетів, фондів соціального страхування тощо) з метою реалізації публічних інтересів. Їх правова природа визначається через триєдність ознак: обов'язковість внеску, цільове призначення та правовий характер надходження.

У контексті розгляду вилучених активів як джерела публічних доходів доцільно звернутися до нормативно закріпленої класифікації доходів бюджету, що встановлена статтею 9 Бюджетного кодексу України та детально проаналізована у фінансово-правовій доктрині. Згідно з нею, доходи бюджету поділяють на чотири основні групи: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом;

4) трансфери. Така структура дає змогу чітко розмежовувати джерела формування публічних фінансів та відповідно класифікувати нові типи надходжень, зокрема ті, що виникають у результаті примусового відчуження майна. Особливість вилучених активів полягає в тому, що вони не є результатом оподаткування або господарської діяльності держави, однак надходять до бюджету в обов'язковому порядку на підставі спеціального правового режиму. З огляду на це, їх правомірно зарахувати до категорії неподаткових надходжень, які за своєю сутністю також ґрунтуються на владно-розпорядчому механізмі формування доходів та мають цільове призначення в інтересах держави [7, с. 143].

У контексті публічних фінансів особливу категорію становлять доходи, які формуються внаслідок не звичайної фіскальної чи господарської діяльності, а **реалізації державної санкційної політики та компенсаційних механізмів**. Ідеться, зокрема, про активи, що примусово вилучаються в держави-агресора, її резидентів або афілійованих осіб згідно із Законом України «Про основи примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 03.03.2022 № 2116-IX [8].

Такі надходження не можуть бути віднесені до класичних податкових чи добровільних форм публічних доходів, оскільки мають специфічну правову природу:

1. Походження доходів: Однією з базових ознак публічних доходів у фінансовому праві є їх владно-примусовий характер, що зумовлює одностороннє вилучення ресурсів у фізичних або юридичних осіб на підставі акта органу публічної влади. Як зазначається в підручнику «Фінансове право» під редакцією М. П. Кучерявенка, публічні доходи формуються не в результаті добровільного волевиявлення платника, а через правову процедуру, яка передбачає безеквівалентне, обов'язкове відчуження коштів або майна в межах публічного інтересу. Таке вилучення здійснюється «в порядку владно-розпорядчого (примусового) вилучення коштів або майна суб'єктів

у результаті застосування актів публічної влади» [9, с. 62–65]. У цьому контексті активи, які вилучаються в резидентів держави-агресора, цілком відповідають наведеному критерію. Процедура їх передачі державі відбувається без згоди власника – шляхом санкційного рішення Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), указу Президента, судового рішення Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС) або спеціального законодавчого механізму, передбаченого Законом України № 2116-IX. Такий механізм узгоджується з концепцією публічних доходів, оскільки активи потрапляють у розпорядження держави через процедуру, ініційовану суб'єктом владних повноважень, і в подальшому спрямовуються на задоволення суспільно значущих потреб – оборону, безпеку, відбудову інфраструктури.

2. Санкційний характер вилучення активів полягає в тому, що це заходи реагування на порушення норм міжнародного та національного права – зокрема, акту агресії, фінансування війни або участі в терористичній діяльності. Такий тип надходжень має публічно-примусовий характер, оскільки не ґрунтується на договорі чи господарському зобов'язанні, а виникає внаслідок реалізації владних повноважень держави в умовах загроз національній безпеці. Його правова природа є репресивно-компенсаційною, що відповідає ознакам публічних доходів, передбаченим у статтях 2 та 9 Бюджетного кодексу України [10]. На відміну від класичних механізмів вилучення майна за цивільним або господарським правом, держава діє в межах санкційного або спеціального режиму правової відповідальності, який має репресивно-компенсаційне спрямування. Репресивний елемент полягає в позбавленні суб'єкта майна як наслідку порушення, а компенсаторний – у спрямуванні отриманих активів або їх вартості на покриття завданих збитків державі, її громадянам, економіці, безпеці, обороноздатності. Правова природа таких доходів, відповідно, не є похідною від дій власника активу, як у випадку з податками чи добровільною сплатою адміністративного збору. Навпаки – це одно-

сторонній акт публічного реагування, що втілюється через інструменти санкцій, примусового вилучення, конфіскації в цивільному чи кримінальному порядку. З огляду на це, вилучені активи мають розглядатися в системі публічних фінансів як особлива категорія публічних доходів санкційно-компенсаційного характеру, яка виконує водночас функції відновлення справедливості, захисту публічного порядку та фінансового забезпечення стійкості держави в умовах загрози чи війни.

3. Бюджетне спрямування: такі активи після вилучення (конфіскації, реалізації, передачі в управління) надходять до спеціальних фондів державного бюджету або цільових державних програм. Наприклад, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» передбачено створення Фонду ліквідації наслідків збройної агресії [11].

Ураховуючи наведене, доцільно вводити поняття **санкційно-компенсаційних публічних доходів** як окремої класифікаційної категорії всередині неподаткових надходжень. Вони відрізняються:

- джерелом виникнення (примусове вилучення майна);
- правовою підставою (спеціальний закон або рішення суду / органу санкційної політики);
- призначенням (відновлення справедливості, компенсація шкоди, національна безпека).

Цей підхід корелює з міжнародною практикою, зокрема позицією ЄС і G7 щодо використання заморожених активів РФ як джерела репарацій. Так, у травні 2024 року Європейська комісія оприлюднила правовий механізм інвестування прибутку від заморожених активів, що акумулюється у фонді допомоги Україні, попри те, що капітал активів залишається у власності РФ [12].

У процесі систематизації публічних доходів, що виникають унаслідок примусового вилучення активів, постає необхідність не лише в аналізі чинного бюджетного обліку, а й у формулюванні концептуальної моделі їх структурування за джерелом, способом вилучення та рівнем нормативної формалізації. У зазначе-

ній у статті таблиці узагальнено як чинні, так і потенційні категорії таких доходів, що мають публічно-примусовий характер. Окремо виділено авторську пропозицію щодо створення спеціальної підкатегорії в межах неподаткових надходжень – «санкційно-компенсаційні доходи», яка б охоплювала доходи від спеціальної конфіскації, примусового вилучення на підставі санкційного законодавства, міжнародних компенсацій та прибутків від управління замороженими активами (Таблиця 1). Особливу увагу приділено групі неподаткових доходів, у якій пропонується додатково сформувати підкатегорію «доходів примусового характеру». До неї слід зарахувати ті надходження, які виникають унаслідок реалізації владно-примусових рішень держави, спрямованих на вилучення або конфіскацію майна осіб, пов'язаних з агресором, або доходів, утворених на основі санкційної чи репараційної логіки.

2. ВІДМЕЖУВАННЯ СПОРІДНЕНИХ КАТЕГОРІЙ: КОНФІСКАЦІЯ, ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ ТА САНКЦІЙНО-КОМПЕНСАЦІЙНІ ДОХОДИ

У процесі формування класифікації публічних доходів, пов'язаних із вилученням майна у зв'язку з воєнною агресією, особливої уваги потребує розмежування трьох суміжних категорій: конфіскації за рішенням суду, примусового вилучення на підставі спеціального закону та санкційно-компенсаційних доходів як нової бюджетної конструкції. Хоча всі ці механізми мають спільну мету – наповнення бюджету в умовах надзвичайної ситуації, їх правова природа, джерело та обліковий режим істотно відрізняються.

Спеціальна конфіскація, передбачена статтями 96-1 та 96-2 Кримінального кодексу України, є окремим заходом кримінально-правового характеру, що застосовується за вироком суду та може бути використана, зокрема, щодо третіх осіб. Вона застосовується на підставі обвинувального вироку суду, за участі Вищого антикорупційного суду або загальних судів, має характер кримінального покарання або спеціальної конфіскації, реалізується після завершення судового провадження з дотриманням процесуальних гарантій. Конфісковане майно переда-

Таблиця 1

**Класифікація публічних доходів від примусового вилучення активів:
чинний облік і пропозиції щодо вдосконалення**

Правове джерело	Категорія доходу	Статус у чинній класифікації	Пропозиція автора
Ст. 59 КК України	Конфіскація за вироком суду (покарання)	Є окремий код (21081100)	Без змін
Ст. 96-1, 96-2 КК України	Спеціальна конфіскація (зокрема, ВАКС)	Частково врахована як неподаткова	Включити до підкатегорії санкційно-компенсаційних доходів
Закон № 2116-IX, рішення РНБО, укази Президента	Примусове вилучення за спеціальним законом	Класифікація відсутня	
Рішення міжнародних органів, договори про репарації	Репараційні та компенсаційні виплати	Відсутня	
Windfall profits від заморожених активів (ЄС, G7)	Доходи від інвестування заморожених активів	Відсутня	

Примітка. Доходи, пов'язані зі спеціальною конфіскацією, примусовим вилученням активів на підставі санкційного законодавства, а також міжнародними компенсаціями та репараціями, об'єднуються в запропоновану підкатегорію «**санкційно-компенсаційні доходи**» в межах неподаткових надходжень бюджету. Для кожного джерела доходів зазначено, чи має воно окремий код у чинній класифікації, чи обліковується частково або не класифіковане зовсім. Вони мають публічно-примусовий характер, не є трансфертними чи податковими і потребують окремої бюджетної ідентифікації для забезпечення прозорості обліку та цільового використання.

ється в дохід держави, зараховується до бюджету як неподаткове надходження, що виникає в результаті вироку.

Примусове вилучення за спеціальним законом, зокрема, на підставі Закону України № 2116-IX, має характер санкційно-адміністративного впливу. Такий механізм не потребує обвинувального вироку, ініціюється органами публічної влади – РНБО, Президентом України, Міністерством юстиції – та реалізується в позапроцесуальному порядку, за спеціальною процедурою, визначеною законом. Вилучене майно передається до управління Фонду державного майна або передається на користь держави, а виручені кошти спрямовуються до спеціального фонду державного бюджету, зокрема Фонду ліквідації наслідків збройної агресії.

Санкційно-компенсаційні доходи – це більш широка фінансово-правова категорія, що об'єднує всі надходження, пов'язані з примусовим вилученням майна без вироку суду, прибутками від заморожених активів (так званими windfall profits), репараційними механізмами та гуманітарними компенсаційними програмами. Ці доходи мають репресивно-компенсаційну природу, не

виникають з податкового або договірного зобов'язання, і мають чітке публічне призначення – забезпечення національної безпеки, відновлення пошкодженої інфраструктури, компенсація завданої шкоди. Їх правовий режим досі не внормовано в Бюджетному кодексі, проте їх походження, правова база та бюджетне цільове призначення дають змогу розглядати їх як окрему підкатегорію в межах неподаткових доходів.

Так, конфіскація базується на вироку суду і має кримінально-правову природу, примусове вилучення – це спеціальний санкційний механізм у межах національного безпекового законодавства, а санкційно-компенсаційні доходи – це фінансово-правова форма публічних надходжень, яка поєднує ознаки санкції, компенсації і міжнародної відповідальності та потребує системного нормативного оформлення в бюджетному праві.

3. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИОКРЕМЛЕННЯ САНКЦІЙНО-КОМПЕНСАЦІЙНИХ ДОХОДІВ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ

Фінансово-правова природа санкційно-компенсаційних доходів не є класичними податками, трансфертами

чи доходами від майнових операцій, вона має унікальний характер. Їх ключова ознака – **репресивно-примусовий і компенсаційний характер**, який не має аналогів у чинній системі бюджетної класифікації та мають такі ознаки: не з добровільного зобов'язання (як податок), не з розпорядження державним майном (як капітальні доходи), не з фінансової допомоги (як трансферти). Які, своєю чергою, виникають унаслідок політико-правової реакції держави на зовнішню агресію, відповідно до норм міжнародного публічного права (право на контрзаходи, компенсацію шкоди, тимчасове вилучення майна іноземної держави) і санкційного права.

За наявності багатьох джерел надходження – конфіскацій, windfall profits, міжнародних компенсацій – виникає ризик злиття цих потоків із загальним фондом без можливості простежити походження коштів, рішення, що стали підставою для їх надходження та ефективність і законність їх використання. Окрема бюджетна категорія допоможе: уніфікувати їх облік, формувати відповідні аналітичні таблиці Державної казначейської служби України, забезпечувати контроль Рахункової палати, парламентських комітетів, донорів.

Європейський Союз у 2024 році створив спеціальний інструмент **EU Ukraine Facility**, що акумулює прибутки від заморожених активів Центрального банку РФ. Ці прибутки класифікуються як **цільові доходи**, що не можуть бути використані на інші потреби, окрім допомоги Україні. Аналогічна практика існує у Великій Британії та Канаді, де доходи від арештованого або конфіскованого майна враховуються окремо в системі public proceeds of sanctions [12; 6]. Україна, як держава, що отримує такі кошти й одночасно сама ініціює вилучення, повинна **мати в бюджетній системі інструмент для симетричного обліку**. Варто зазначити, що в Україні реалізація арештованого або конфіскованого майна здебільшого відбувається через Prozorro. Продажі, однак система обліку та цільового розподілу таких коштів залишається фрагментарною.

Відсутність окремої класифікації санкційно-компенсаційних надходжень супер-

ечить принципу об'єктивності бюджетного обліку, закріпленому в статті 7 Бюджетного кодексу України, відповідно до якої бюджетний облік має забезпечувати *«повне, достовірне та об'єктивне відображення надходжень і витрат»*. За умови, коли такі доходи не ідентифікуються окремо, **бюджетна система втрачає спроможність** повною мірою відображати їх обсяг, джерело та призначення.

Це, своєю чергою, призводить до **неможливості належної оцінки ефективності санкційної політики держави**, оскільки відсутня інформаційна база для аналізу її фінансових результатів. Водночас політичне та стратегічне планування щодо використання вилучених активів – як національне, так і міжнародне – позбавляється необхідної фінансової прозорості. Особливо гостро постає питання в контексті активів, вилучених поза межами кримінального провадження, адже саме щодо них імовірність виникнення правових спорів є найвищою. Невизначеність у бюджетному статусі таких надходжень лише посилює ризики юридичних колізій та ускладнює доказову базу в разі міжнародних претензій.

Фактично в Україні вже є практика: усього з осені 2022 року до Фонду надійшло близько **61,9 млрд грн**, зокрема: 17,0 млрд грн у 2022 р. та 8,8 млрд грн у 2023 р. з примусово вилучених активів, 35,9 млрд грн – щонайменше 50 % прибутку Національного банку України за 2022 рік, а також понад 114 млн грн від реалізації санкційного законодавства [13].

Проте ці надходження не мають власного коду в класифікаторі, тому фігурують під загальними рубриками – «інші неподаткові надходження» чи «реалізація майна». **Це створює колізію між юридичною природою та бухгалтерською реєстрацією**, що порушує принципи достовірності звітності.

Відсутність окремої класифікації санкційно-компенсаційних доходів у бюджетному законодавстві породжує низку системних ризиків. Насамперед це знижує рівень довіри міжнародних партнерів до прозорості санкційної та фінансової політики України, що ускладнює подальше залучення допомоги або погодження

репараційних механізмів. Крім того, відсутність чіткої ідентифікації таких надходжень у межах бюджетної класифікації створює загрозу **нецільового або дублюючого використання коштів**, що прямо суперечить принципу ефективного управління публічними фінансами.

Окремою проблемою є **ускладнення контролю в межах судового або міжнародного спору щодо вилученого майна**, коли неможливо простежити джерело, обсяг або правову підставу такого доходу. Нарешті, неструктурованість цих надходжень відкриває простір для політичних маніпуляцій, зокрема щодо масштабів конфіскацій або напрямів використання коштів, що знижує легітимність санкційного механізму в очах суспільства.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що чинна система класифікації публічних доходів України не враховує специфіки нових джерел надходжень, що виникають у контексті збройної агресії, санкцій та міжнародної компенсації. Примусове вилучення активів за спеціальним законом є лише одним з інструментів формування таких доходів, поряд із репараційними механізмами, windfall

profits від заморожених активів та іншими формами стягнення.

Запропоноване в статті поняття санкційно-компенсаційних доходів виконує систематизувальну функцію, даючи змогу узагальнити фрагментовані правові та фінансові механізми в єдину бюджетну категорію. Його впровадження як підкатегорії в межах неподаткових доходів забезпечить чіткість правового режиму, прозорість бюджетного обліку та цільове призначення цих надходжень.

Так, створення окремої бюджетної класифікації для таких доходів відповідає міжнародній практиці (ЄС, Канада, Велика Британія) і враховує юридичну природу цих ресурсів як публічно-примусових та компенсаційно-репресивних. Формалізація цієї категорії є не лише технічно необхідною, а й стратегічно важливою для посилення фінансового суверенітету України та ефективного управління ресурсами в умовах війни та післявоєнного відновлення. Впровадження такої підкатегорії потребує внесення змін до додатків Закону про Державний бюджет та відповідної постанови Кабінету Міністрів України щодо бюджетної класифікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Moiseienko A. Frozen Russian Assets and the Reconstruction of Ukraine: Legal Options / Anton Moiseienko. ANU College of Law; International Lawyers Project. 2022. URL: <https://wrmcouncil.org/wp-content/uploads/2022/07/Frozen-Russian-Assets-Ukraine-Legal-Options-Report-WRMC-July2022.pdf>
2. Legal options for confiscation of Russian state assets to support the reconstruction of Ukraine / European Parliamentary Research Service. 2024. Електрон. дані. URL: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU%282024%29759602
3. Frozen Russian State Assets / Verfassungsblog.org. 2025. Електрон. дані. URL: <https://verfassungsblog.de/frozen-russian-state-assets>
4. The Unintended Consequences of Seizing Russian Assets. *Foreign Policy*. 27.11.2023. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/11/27/russia-ukraine-war-central-bank-reserves-assets-seize-reparations-sanctions/> (дата звернення: 11.06.2025).
5. Marc Jones. How the West uses Russia's frozen reserves to help Ukraine. Reuters. 5 March 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/how-west-uses-russias-frozen-reserves-help-ukraine-2025-03-05>
6. Mitigating corruption in the post-war reconstruction of Ukraine. Transparency International. 2023. PDF. URL: https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Mitigating-corruption-in-the-post-war-reconstruction-of-Ukraine_PR-final.pdf
7. Фінансове право : підручник / за ред. О. О. Дмитрик. Харків : Право, 2016. 440 с. С. 143.
8. Про основи примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 № 2116-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 16. Ст. 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20> (дата звернення: 11.06.2025).

9. Кучерявенко В. М., Соколовська А. М. Фінансове право : підручник. Харків : Право, 2020. 472 с.

10. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

11. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 4. Ст. 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20> (дата звернення: 11.06.2025).

12. European Commission. The EU stands with Ukraine. Today we transfer €1.5 billion in proceeds from immobilised Russian assets to the defence and reconstruction of Ukraine. Brussels, 26.07.2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_4029 (дата звернення: 24.07.2025)

13. Центр аналізу публічних фінансів та публічного врядування Київської школи економіки. Як наповнюється Фонд ліквідації наслідків збройної агресії? *Fiscal Center*. 2024. URL: https://fiscalcenter.org/number/2024_fundliquidation_73mln (дата звернення: 24.07.2025).

Стаття надійшла в редакцію: 14.08.2025

Стаття прийнята: 05.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025

